

**הפניקס השתלמות
בניהול הפניקס גמל בע"מ**

**דוח הדירקטוריון
על מצבה של קופת הגמל
לשנה שנסתיימה ביום 31/12/2009**

תוכן ד"ח דירקטוריון

4	א.	מאפיינים כלליים של קרן ההשתלמות
	ב.	תיאור, ניתוח והסבר למצבה הכספי של הקופה ותוצאות פעילותה בתקופה הנסקרת
5	1.	צבירת הקופה
5	2.	השקעות הקופה
7	3.	תשואות הקופה
8	4.	וوتק מח"מ הנכסים
8	5.	התייחסות איכותית וכמותית לשינויים מהותיים בסוגי הנכסים המוחזקים על ידי הקופה ושיעורים
	ג.	נתונים נוספים
9	1.	מגמות ותופעות ידועות היום שעלולה להיות להן השפעה מהותית על מצב הקופה ועל תוצאות פעילותיה.
13	2.	הסבר למדיניות ההשקעות של הקופה תוך שימת דגש על ניתוח מזוויות ראייתו של דירקטוריון הקופה.
13	3.	התייחסות לסיכוני שוק ודרכי ניהולם מזווית ראייתו של דירקטוריון הקופה ובהתאם למדיניות ההשקעות שנקבעו על ידו.
13	4.	חשיפה לסיכוני שוק ודרכי ניהולם מזווית ראייתו של דירקטוריון הקופה ובהתאם למדיניות ההשקעות שנקבעו על ידו.
17	ד.	הצהרות מנכ"ל ומנהל הכספים של החברה לגבי ביצוע בקרות (SOX 302 ו-SOX 404)

דוח הדירקטוריון כולל מידע צופה פני עתיד, כהגדרתו בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968. מידע צופה פני עתיד הינו מידע בלתי וודאי לגבי העתיד, המבוסס על אינפורמציה הקיימת בקרן במועד הדוח וכולל הערכות של הקרן או כוונות שלה נכון למועד הדוח. התוצאות בפועל עשויות להיות שונות באופן מהותי מן התוצאות המוערכות או המשתמעות ממידע זה. במקרים מסוימים, ניתן לזהות קטעים המכילים מידע צופה פני עתיד על-ידי הופעת מילים כגון: "הקרן מעריכה", "הקרן סבורה", "צפוי/ה" וכדומה, אך ייתכן כי מידע זה יופיע גם בניסוחים אחרים.

א. מאפיינים כלליים של קרן ההשתלמותשם קופת הגמל ותאור כללי:

הפניקס השתלמות (להלן "הקופה"), הינה קופת גמל למטרת השתלמות. העמיתים החוסכים בה הינם עצמאיים ושכירים המפקידים כספי השתלמות. קופת הגמל היא גוף פיננסי המנוהל בנאמנות בידי חברה מנהלת שהינה משקיע מוסדי. הקופה נועדה לחיסכון לטווח ארוך ובינוני. פעילות הקופה כפופה לרישוי המתקבל מאגף שוק ההון באוצר בהתאם לדינים הרלוונטיים החלים על פעילותה המפוקחת בהתאם.

שם חברה מנהלת:

הפניקס גמל בע"מ (להלן: "החברה"). הפניקס גמל בע"מ הינה חברה בת בבעלות מלאה (100%), בעיקפיו, של הפניקס אחזקות בע"מ. החברה החליטה להעביר את הקופות שהיא מנהלת בנאמנות להפניקס ניהול קרנות פנסיה וגמולים בע"מ (להלן: "הפניקס פנסיה") בכפוף למתווה שיאושר על ידי הממונה על שוק ההון הביטוח והחסכון, רשות המיסים וכל גוף סטטוטורי אחר שיידרש. הממונה על שוק ההון נתן ביום 9 בפברואר, 2009 אישור למתווה הפעולה שהגישה החברה, להעברת הניהול מרצון של החברה להפניקס פנסיה. בהתאם למתווה שהגישה עם העברת הקופות לניהול הפניקס פנסיה החברה תפסיק לשמש כחברה מנהלת. בהתאם לאישור אגף שוק ההון ביטוח וחסכון העברת הקופות להפניקס פנסיה ייעשה ביום 31 במרץ, 2010 רטרואקטיבית ליום 1 בינואר, 2010.

מועד ההתקשרות:

שנת 2004.

סוג העמיתים:

עצמאיים ושכירים.

מועד הקמת הקרן:

הקרן הוקמה בשנת 2004.

סוגי אישור מס הכנסה שיש לקרן:

הקופה פועלת בתחום קרנות ההשתלמות. מס' אישורי קופות:

מספר אישור	קופה
964	הפניקס השתלמות - מסלול כללי
968	הפניקס השתלמות - מסלול מנייתי
1354	הפניקס השתלמות - מסלול ללא מניות
1483	הפניקס השתלמות - מסלול שיטת הפניקס (אשר ישווק במהלך שנת 2010).

האישורים ניתנו על ידי משרד האוצר- אגף שוק ההון ביטוח וחסכון, ותוקפם לשנה. תוקף האישורים האחרונים שניתנו לקופות הינו עד ליום 31 בדצמבר 2010.

שיעורי הפרשה מרביים:

1. **בקרן השתלמות לעובדים** – בשיעורים מהמשכורת, (כהגדרתה בסעיף 3 לפקודה):
הפרשות מעביד: עד 7.5%
הפרשות עובד: עד 2.5%
ובלבד שהשיעורים לא יעלו על השיעורים הנקובים בהסכם הקיבוצי כשמעו בחוק הסכמים קיבוציים תשי"ז-1957, והפרשות העובד לא יפחתו משליש מהפרשות המעביד.
2. **בקרן השתלמות לעצמאים** – שיעור הפרשה המירבי לגבי הפקדות יחיד שיש לו בשנת המס הכנסה מעסק או משלח-יד.

3. **בקרן השתלמות לחברי קיבוץ** – שיעור ההפרשה המירבי לגבי סכומים שהופקדו עבור חברי קיבוץ בהתאם לסעיף 58א' יחולו על המושב השיתופי.
4. **בקרן השתלמות לחברי מושב שיתופי** – שיעור ההפרשה המירבי לגבי סכומים שהופקדו עבור עמית מושב שיתופי בהתאם לסעיף 58א לפקודה, אם אישר הנציב לפי סעיף 61 לפקודה, כי הוראות סעיף 58א יחולו על המושב השיתופי.

מסלולי השקעה : ראה פירוט לעיל.

שינוי מסמכי יסוד: תקנון הקופה שונה בהתאם לאישור אגף שוק ההון, הביטוח והחיסכון ב-2.11.2009 בהתאם למתחייב מהוראות החוקיות. כמן כן, הוסף מסלול חדש – **מסלול "שיטת הפניקס"**, אשר ישווק במהלך שנת 2010.

סוג הקופה: קופה פרטית.

ב. תאור, ניתוח והסבר למצבה הכספי של הקופה ותוצאות פעילותה בתקופה הנסקרת:

1. **צבירת הקופה**

כללי

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2008 אלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2009 אלפי ש"ח	
93,998	110,205	הפרשות
36,060	27,886	תשלומים
136,239	101,914	העברות זכויות אל הקופה
(98,347)	(106,605)	העברות זכויות מהקופה
95,830	77,628	צבירה נטו
277,703	459,041	זכויות עמיתים

2. **השקעות הקופה**

להלן תמצית השינויים בשוק ההון והתייחסות חטיבת ההשקעות של החברה אליהם:

שער החליפין	שער חליפין – ככלל, העודף הקיים בחשבון השוטף בישראל מאז שנת 2003 דוחף להתחזקות השקל. העמידה המוצלחת של כלכלת ישראל בנזקי המשבר העולמי היוותה גורם משיכה למשקיעים זרים ותרמה גם היא להתחזקות השקל. מעצם היות ישראל כלכלה מוטת יצוא, ראה בנק ישראל מחובתו לדאוג גם לשע"ח במטרה לשמור על תחרותיות היצוא הישראלי. לפיכך, במהלך שנת 2009 ביצע רכישות מט"ח בהיקפים ניכרים, גם לאחר שבחודש אוגוסט 2009 הכריז על הפסקת מדיניות הרכישות היומיות ברמת 100 מיליון דולר ליום, שהופעלה מסוף שנת 2008. רכישות אלו הביאו לכך שרמת יתרות המט"ח של ישראל הגיעה לשיא ובנובמבר 2009 עמדה על כ- 61.5 מיליארד דולר. במהלך שנת 2009, רשם שע"ח דולר/שקל תנודות רבות כאשר ברבעון השני נרשם תיסוף חד שהביא את שער עד לרמת 4.22 ₪ (באמצע אפריל) ומאז החל להיחלש וסיים את השנה ברמת 3.77 ₪. בסיכום שנתי, התחזק השקל מול הדולר ב- 0.7% ונחלש מול היורו ב- 2.7%.
-------------	--

<p>בהתאם לשינויים שהיו בשער החליפין ועדת ההשקעות קבעה את תמהיל החשיפה למט"ח בקופה. במסלול ללא מניות לא היתה חשיפה למט"ח.</p>	
<p>אינפלציה – שנת 2009 הסתיימה בשיעור אינפלציה של כ- 3.9% - מעל יעד האינפלציה - וזאת לאחר שבשנת 2008 עלה מדד המחירים לצרכן בשיעור של 3.8%, מעבר לגבול העליון של האינפלציה. לאור הציפיות להאטה בתחילת שנת 2009, רמת האינפלציה בפועל בישראל הפתיעה כלפי מעלה וזאת בשל שני גורמים עיקריים: התייקרות מחירי הדיור (תרומה של כ- 1.2%) ומחירי האנרגיה (תרומה של כ-1%). ועלייה במיסים עקיפים (מע"מ, היטל בצורת ודלק – תרומה של כ- 1.2%). יצוין כי שיעור האינפלציה של שנת 2009 מבטא גם את עליות המחירים הזמניות, בעיקר ברבעון השלישי של שנת 2009, אשר נבעו מהתערבות ממשלתית ותרמנו לעליית שיעור האינפלציה ב-1.1%. בניכוי עליה זו, עלה שיעור האינפלציה במהלך שנת 2009 ב-2.8%. הציפיות לאינפלציה הנגזרות משוק ההון ל- 2010 עומדות, נכון לסוף שנת 2009, על כ- 2.5-3%.</p>	אינפלציה
<p>ריבית – לאור הציפיות להאטה במשק, הפעיל בנק ישראל מתחילת שנת 2009, בדומה לבנקים מרכזיים אחרים בעולם, מדיניות מוניטרית מרחיבה. רמת הריבית במשק ירדה במהלך חודש אפריל 2009 לשפל של 0.5% והוחזקה ברמה זו עד חודש ספטמבר, אז הועלתה ל- 0.75% ובחודשים דצמבר 2009 וינואר 2010 הועלתה בשתי מנות של 0.25% בכל פעם לרמת 1.25%. ההחלטה להעלאת הריבית הושפעה מכך שהאינפלציה בפועל נמצאה מעל הגבול העליון של יעד בנק ישראל (3%) ומהנתונים שהצביעו על התפנית הכלכלית במשק. זאת ועוד, החשש מהיווצרות לחצים אינפלציוניים, שכבר החלו מורגשים בשוק הדיור, לא תמכו בשימור מדיניות כה מרחיבה. בצעד זה, היה בנק ישראל אחד מהראשונים בעולם שהחל בתהליך קיפול הצעדים לעידוד הכלכלה, שהופעלו עקב המשבר הפיננסי. להעלאת הריבית בישראל, בעוד בארה"ב ובאירופה נשמרת ריבית נמוכה, הייתה השפעה על האצה במגמת התחזקות השקל ובנק ישראל נאלץ לשוב ולהתערב במסחר במט"ח במהלך חודש ינואר 2010.</p> <p>ועדת ההשקעות של הקופה עוקבת אחר התפתחויות הריבית בארץ ובעולם ובהתאם לכך מנווטת את השקעות הקופה בארץ ובח"ל.</p>	ריבית
<p>תחום אגרות החוב הממשלתיות נהנה במהלך שנת 2008 מביקושים עקב מגמה של בריחה לאיכות. עודף פדיונות על גיוסים וירידת הריבית במשק לצד אינפלציה חיובית, יצרו סביבת ריבית ריאלית שלילית שתמכה בשנת 2009 גם באגרות החוב הממשלתיות ואפשרה ירידה נוספת ברמת התשואות לכל אורך העקום. בתחילת השנה, נפתח עקב המשבר פער גבוה בין התשואות לפדיון של אג"ח הממשלתיות הארוכות לבין אלו הקצרות. התערבות בנק ישראל בשוק זה דרך רכישת אג"ח ארוכות שיושמה עד חודש אוגוסט 2009, נועדה לייצב את התשואות לפדיון בשוק האג"ח ולהזרים נזילות לשוק. בפועל, התשואות הארוכות כמעט ולא הושפעו ממהלך זה בעוד תשואות אג"ח הקצרות ירדו באופן משמעותי עקב הורדת הריבית. בסוף שנת 2009, ארבעה חודשים לאחר סיום מעורבות בנק ישראל, ניכרה השתטחות של עקומי התשואות – עליה בחלק הקצר תוך יציבות בארוכות שהושפעה גם מהתגברות הציפיות לעליה בריבית. בראיה של השנה כולה ביצועי האג"ח ארוכות הטווח היה טוב מביצועי האג"ח הקצרות. מתחילת השנה, תשואת האחזקה על אג"ח מסוג שחר עם טווח של עד שנתיים לפדיון היתה 1.1%, תשואת האחזקה של אג"ח למח"מ 2-5 שנים היתה 1.7% ותשואת האחזקה של אג"ח לטווח של 5 שנים ויותר היה 3.3%. השתטחות עקום התשואות (הצמוד והשקלי) באה לידי ביטוי בירידת הפער שבין התשואות הארוכות (8-10 שנים לפדיון) לבין התשואות הקצרות (1-2 שנים לפדיון) משיא של 3.8% בחודש יוני 2009 באג"ח השקליות לכ- 2.6% בסוף חודש דצמבר. באגרות החוב הצמודות למדד שיפוע העקום ירד מרמה של 3.4% בחודש יוני 2009 לכ- 3% בחודש דצמבר 2009.</p> <p>ועדת ההשקעות של הקופה פעלה לשמירה על מח"מ תיק האג"ח של הקופה לטווח זמן בינוני. במסלול ללא מניות הועדה פעלה לשמירה על מח"מ לתקופה של 4 שנים.</p>	אגרות חוב ממשלתיות

<p>שוק ההון בעולם</p> <p>כהמשך למשבר הכלכלי של שנת 2008, שנת 2009 נפתחה בשוקי העולם בירידות, אך בחודש מרץ 2009, לאור ההתאוששות ולאור ההערכה שהרע מכל כבר מאחור, החלה מגמת עליות שאפיינה את מרבית חודשי השנה. בעוד בשווקים המתפתחים סימני המשבר החלו לפוג במהירות רבה יותר, בשווקים המפותחים נמשכה אי הודאות ונתונים שליליים וחיוביים פורסמו במקביל ובאופן תדיר. מצב זה תמך בביצועים חזקים יותר של שוקי ההון במדינות המתפתחות על פני אלו במדינות המפותחות.</p> <p>בסיכום שנת 2009 רשמו המדדים המובילים עליות. בארצות הברית עלה מדד הדאו ג'ונס בכ- 18.8% בסיכום שנתו, אך בכ- 60% מהשפל שנרשם בחודש מרץ 2009; מדד הנאסד"ק עלה בכ- 43.9% ומדד ה-S&P500 עלה ב- 23.5%. מדד MSCI העולמי עלה בכ- 27% ומדד MSCI לשווקים מתפתחים עלה בכ- 74.5%. באירופה עלה מדד היורו סטוקס 50 ב-21%; מדד הקאק (צרפת) ב- 22.3%; מדד הפוטסי של לונדון עלה ב- 22.1%; ומדד הדאקס הגרמני עלה ב- 23.8%. ביפן עלה מדד הניקיי ב- 19%, ומדד CSI 300 הסיני עלה בכ-96.7%, לעומת ירידה של 65.9% בשנת 2008. מדד ההאנג סנג בהונג קונג עלה ב- 52% לעומת ירידה של 48% בשנה הקודמת.</p> <p>ועדת ההשקעות של הקופה עקבה אחר השינויים בכלכלה ובשווקי ההון ובהתאם לכך קבעה את תמהיל השקעות הקופות בין האפיק הצמוד והלא צמוד, וכן את מח"מ הנכסים</p>	<p>נכסים נגזרים לרבות אופציות על מדד מער"ף, שקל/דולר, חוזים עתידיים</p>
<p>השימוש בנגזרים, נעשה על מנת להקטין ולהגדיל חשיפה לאפיק בהתאם להחלטות מעת לעת. ולא לשם פעילות שמטרתה להשיא רווח.</p> <p>הגירעון הכולל הממשלתי בשנת 2009 הסתכם בכ- 15.2 מיליארד ₪. זאת לאחר ארבע בשנים רצופות של ירידה בגרעון. מרבית הגרעון נוצר מגבית חסר במיסים. למימון הגרעון גייסה הממשלה 19.4 מיליארד ש"ח בשוק המקומי לעומת גיוס מתוכנן של 8.7 מיליארד ש"ח ובחול"ל 6.1 מיליארד ש"ח מול תכנון לגיוס שלילי של 5.1 מיליארד ש"ח.</p>	<p>ניתוח הגרעון בתקציב המדינה ומימונו</p>
<p>שוק ההון בישראל</p> <p>חברות הביטוח, קרנות הפנסיה, קופות הגמל והחברות הפועלות בשוק הישראלי, ובכללן החברה, משקיעות חלק ניכר מתיק הנכסים שלהן בשוק ההון המקומי. לתשואות באפיקים השונים בשוק ההון יש השלכה מהותית על התשואה המושגת עבור לקוחות החברה וכן על רווחיות החברה.</p> <p>המשבר העולמי במהלך המחצית השנייה של שנת 2008 הביא עימו לפגיעה עמוקה בשוק ההון ובסיכום שנת 2008 רשמו המדדים המובילים ירידות חדות. המגמה השתנתה בביורר במהלך שנת 2009, כאשר בבורסות העולם נרשמו עליות שערים וגיוסי ההון התחדשו. גם בישראל נרשמו עליות במחירי המניות, פחתה פרמיית הסיכון של אגרות חוב קונצרניות וגיוס ההון החוץ בנקאי גדל. מגמה זו המשיכה ואף התחזקה ככל שהשנה הלכה והתקדמה. ההפתעה החיובית לגבי מהירות התאוששותן של הכלכלית מהמשבר ומכך שישראל צלחה את המשבר בנזקים אפסיים, השתקפו בביורר בשוק ההון. ירידת הריבית לרמת 0.5% באפריל שיצרה ריבית ריאלית שלילית, היותה כשלעצמה כר פורה לנכונות המשקיעים להגדיל את רכיבי הסיכון בתיקי ההשקעות שלהם, דבר שבא לידי ביטוי בתשואות פנומנאליות בשוקי החוב והמניות. כבר בתחילת השנה רשמו השווקים בישראל עליות בעוד בארה"ב ובאירופה נרשמו ירידות חדות, זאת בין השאר על רקע גילוי מצבורי הגז העצומים מול חופי חיפה, שהציתו את דמיון המשקיעים ומהווים נכס אסטרטגי לישראל בראיה ארוכת טווח. בסיכום שנת 2009 רשמו מדדי המניות המובילים עליות חדות - מדד ת"א 25 עלה ב- 74.9%, מדד ת"א 100 עלה ב- 88.8% ומדד ת"א 75 זינק בשיעור של 149.8%. מדד יתר 50 עלה ב- 147% ומדד יתר 120 עלה ב- 131.2%.</p> <p>ברמה הענפית, מדד ת"א נדל"ן 15, עלה 125.2%, מדד מניות הטכנולוגיה, תל-טק 15, סיים בעליה של 84.1%, ואילו מדד הבנקים עלה ב- 114%. התפתחויות אלו ביטאו את העליות הצפויות ברווחיות החברות, לנוכח ההבנה שהמשבר בישראל אינו עמוק כפי שהוערך בתחילה ואת הירידה באי הוודאות סביב מצב הכלכלה.</p>	<p>שוק ההון בישראל</p>

ועדת ההשקעות של הקופה מקפידה להחזיק במניות סחירות של חברות גדולות הנסחרות במדד המניות ת"א 100, במיוחד במסלול המניית.

3. תשואות הקופה

תשואה שנתית			השנה
מסלול	מסלול	מסלול	
ללא מניות (*)	מנייתי	כללי	
5.59	80.33	36.14	2009
-	(46.57)	(27.58)	2008

תשואות הקופות הושפעו בעיקר מהתשואה שהניבו ניירות הערך הסחירים.

(* החל לפעול בחודש אוקטובר 2008.

רווחים (הפסדים) שהניבו נכסי הקופה:

מסלול כללי -

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2008 אלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2009 אלפי ש"ח	
152	(2)	הכנסות (הפסדים) ממזומנים ושווי מזומנים
(78,662)	77,243	הכנסות (הפסדים) מניירות ערך סחירים
(8,708)	11,496	הכנסות (הפסדים) מניירות ערך בלתי סחירים
214	120	הכנסות מהלוואות לאחריים
(3,694)	(4,220)	הוצאות
(90,698)	84,637	הכנסות (הפסדים) נטו

מסלול מנייתי -

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2008 אלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2009 אלפי ש"ח	
272	21	הכנסות (הפסדים) ממזומנים ושווי מזומנים
(13,398)	18,035	הכנסות (הפסדים) מניירות ערך סחירים
(327)	(441)	הוצאות
(13,453)	17,615	הכנסות (הפסדים) נטו

מסלול ללא מניות (*) -

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2008 אלפי ש"ח	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2009 אלפי ש"ח	
4	(2)	הכנסות (הפסדים) ממזומנים ושווי מזומנים
664	1,832	הכנסות (הפסדים) מניירות ערך סחירים
-	16	הכנסות (הפסדים) מניירות ערך בלתי סחירים
(28)	(388)	הוצאות
640	1,458	הכנסות (הפסדים) נטו

(* מסלול ללא מניות- החל לפעול באוקטובר 2008.

4. וותק מח"מ הנכסים

שיעור הסכומים שהעמיתים בקופה רשאית למשוך ממנה מתוך כלל נכסי הקופה הינו:
 במסלול הכללי – כ- 35.4% (בשנת 2008 כ- 38.3%)
 במסלול המנייתי – כ- 36.1% (בשנת 2008 כ- 39.8%)
 במסלול ללא מניות (*) – כ- 40.8% (בשנת 2008 כ- 51.9%)

ואורך החיים הממוצע של התחייבות הקופה כלפי עמיתה (שחשכונותיהם בקופה טרם הבשילו)
 עומד על:
 במסלול הכללי – 2.62 שנים.
 במסלול המנייתי – 2.97 שנים.
 במסלול ללא מניות (*) – 3.00 שנים.

לאור זאת, ולאור העובדה כי כ-93% מנכסי הקופה הינם סחירים או נזילים, לא צופה הנהלת הקופה בעיה באשר לנזילות נכסים ביחס להוראות משיכה של עמיתים.

(* מסלול ללא מניות- החל לפעול באוקטובר 2008.

5. התייחסות איכותית וכמותית לשינויים מהותיים בסוגי הנכסים המוחזקים על ידי הקופה ושיעורם

נכסי הקופה, נטו ליום 31 בדצמבר 2009 הסתכמו ב- 459,041 אלפי ₪, בהשוואה ל- 277,703 אלפי ₪ ליום 31 בדצמבר 2008.
 הגידול בא לידי ביטוי בהגדלת השקעות הקופה בני"ע סחירים לעומת שנה קודמת.

ג. נתונים נוספים**1. מגמות ותופעות ידועות היום שעלולה להיות להן השפעה מהותית על מצב הקופה ועל תוצאות פעילותיה:****תיקון מס' 3 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות הגמל), התשס"ח - 2008**

ביום 28 בינואר 2008 פורסם תיקון מס' 3 לחוק קופות הגמל שהנו בעל השלכות מהותיות על הפעילות בתחום. התיקון כולל שורה של תיקוני חקיקה לחוק קופות הגמל, לחוק הפיקוח ולפקודת מס הכנסה. מטרת התיקון להבטיח שוק משוכלל ושקוף יותר לכלל החוסכים לפרישה, באמצעות האחדת כללי המיסוי על המוצרים הפנסיוניים, קבלת החלטות משמעותיות של החוסך באשר לכספי החיסכון בסמוך לגיל הפרישה, הבטחת רובד חסכון קצבתי לכל החוסכים, והגברת התחרות בשוק הפנסיוני לטובת הצרכנים.

במסגרת התיקון נקבעו בין היתר ההוראות המרכזיות הבאות:

סיווג קופות הגמל (לרבות קופות ביטוח) לשני סוגים של קופות גמל לקצבה - קופת גמל לקצבה אשר משלמת ישירות קצבה לזכאים, בהתאם לתקנון הקופה (להלן: "קופת גמל משלמת לקצבה"), וקופת גמל לקצבה אשר לא ניתן יהיה למשוך ממנה ישירות כספים שהופקדו בה, למעט כספים ממרכיב הפיצויים, כספים ממרכיב תגמולים שהופקדו עד ליום 31.12.2007 וכן משיכת כספים ממרכיב תגמולים שלא כדין, אלא באמצעות העברתם לקופת גמל משלמת לקצבה (להלן: "קופת גמל לא משלמת לקצבה"). עוד נקבע כי בקופת גמל משלמת לקצבה ניתן יהיה לבצע משיכת כספים באמצעות היוון חלק מהקצבה לסכום חד פעמי, ובלבד שסכום הקצבה שיוותר בידו של עמית לאחר ביצוע היוון הקצבה יעמוד על סך של 3,850 ₪ לחודש (מעודכן למדד המחירים לצרכן לאותה שנה). במלים אחרות, כל עוד החיסכון לא עלה על סכום שמקנה פנסיה חודשית בגובה של 3,850 ₪, תתקבל הפנסיה באופן חודשי. אם הצבירה גבוהה מכך, יכול החוסך להחליט אם ברצונו לקבל את יתר החיסכון כסכום חד פעמי או להמשיך ולקבל פנסיה גבוהה יותר מסכום של 3,850 ₪, והכל בכפוף לדיני המס החלים עליו.

יצוין, כי מי שחסך סכום הנמוך מהרובד הראשוני האמור, יקבל פנסיה חודשית נמוכה יותר בהתאם לסכום שנצבר לזכותו, וזכות ההיוון שלו היא עד 25% בלבד מהקצבה שצבר.

ההחלטה על גובה החיסכון הפנסיוני שיתקבל כקצבה חודשית (מעבר ל- 3,850 ₪) או כסכום חד פעמי שתקבל מעתה בסמוך לגיל הפרישה.

אישורי קופת גמל לקרן או לתוכנית ביטוח כקופת גמל לתגמולים או כקופת גמל אישית לפיצויים, החל משנת 2008 ואילך, לרבות הטבות המס בגינם, יינתנו אך ורק לכספים שהופקדו לקופות האמורות בשל שנות המס שלפני 2008. לגבי כספים אלו לא יחול כל שינוי בכללי המס החלים לגבי הקופות כאמור. עם זאת, כדי שהחל משנת 2008 ואילך עמית בקופת גמל לתגמולים או בקופת גמל אישית לפיצויים יוכל להמשיך ולהפקיד כספים לאותה קופת גמל שבה ניהל את כספיו עובר למועד האמור, ולא יהיה צורך בפתיחת חשבון חדש בקופת גמל אחרת או פוליסת ביטוח חדשה, יינתנו לקופות האמורות גם אישורי קופת גמל לא משלמת לקצבה. לגבי קופות גמל מרכזיות לפיצויים נקבע כי הממונה יהיה רשאי ליתן אישורים כאמור רק לגבי קרן שפעלה כדין כקופת גמל מרכזית לפיצויים בשנת המס 2007 ועל כספים שהופקדו בקרן כאמור עד לשנת המס 2010, בכפוף לתנאים הבאים: הפקדת הכספים היא של עמית-מעביד שהיה עמית בקופת גמל כאמור בחודש דצמבר 2007; הפקדת הכספים היא בשל עובדו של עמית-מעביד כאמור, שהופקדו בשלו כספים לקופת הגמל עבור חודש דצמבר 2007.

לאור תיקון מס' 3 לחוק קופות הגמל, הוסדרו התשלומים המופרשים למרכיב הפיצויים בקופות גמל שאינן משלמות קצבה, במסגרת תקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל)(הוראת שעה), התשס"ח – 2008 ותקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל)(הוראת שעה), (מס' 2) התשס"ח – 2008 (להלן: "הוראות השעה"). קודם לתיקון מס' 3 לחוק קופות הגמל היו קופות אלה קופות גמל אישיות לפיצויים ולא נדרש בהן תשלום למרכיב תגמולי המעביד כתנאי לתשלום כספי הפיצויים. לאור תיקון מס' 3 לחוק קופות הגמל ייחשבו קופות אלה כקופות גמל לקצבה. במסגרת היערכותן של הקופות, הותקנו הוראות השעה, אשר איפשרו לקופות הגמל האמורות לקבל כספי פיצויים גם ללא תשלום מקביל למרכיב התגמולים, בשנת המס החולפת. הוראות השעה מתקנות את ההוראות המנויות בתקנות קופות גמל הקובעות כתנאי לתשלום כספים למרכיב הפיצויים בקופת גמל לקצבה, תשלום למרכיב תגמולי המעביד, באותו חשבון קופת גמל לקצבה, בשיעור של 5% לפחות מהמשכורת של העמית. הוראות השעה קובעות כי התנאי האמור יחול בשנת 2008 רק על קופות גמל משלמות לקצבה.

ביטול "הקופות המרכזיות לפיצויים" בהן הפקיד המעסיק את הפיצויים להבטחת תשלום פיצויי פיטורים לעובד, כך שמעביד המעוניין להפקיד פיצויים (בנוסף לחובה שלו מכוח הסכם העבודה) יוכל לעשות זאת רק במסגרת המוצר הפנסיוני על שם העובד שלו.

לפרטים בדבר מסמך הבהרות שפרסם המפקח בעניין סוגיות בנושא תיקון מס' 3 לחוק קופות הגמל וחוק לתיקון פקודת מס הכנסה שנועד להתאים את הפקודה לתיקון מס' 3 לחוק קופות הגמל, ראו סעיף 1.1.3(ב) להלן.

ההוראות האמורות עשויות להגביר את מידת התחרות בענף הביטוח הפנסיוני, בעיקר עקב האחדת הוראות המס בענף, אשר עשויה להגביר את התחליפיות בין המוצרים השונים. בין היתר תיתכן פגיעה בענף קופות הגמל לאור החיוב להפקיד את כספי החיסכון בקופה לקצבה, באופן המחדד את ההבדל בין קופת הגמל לקרן הפנסיה, ועשוי ליצור העדפה לקרנות הפנסיה ופוליסות ביטוח משלמות לקצבה, הואיל והן מקנות גם כיסוי ביטוחי. בנוסף לכך, הוראות תיקון מס' 3 לחוק קופות הגמל עשויות להביא לגידול בתשלומים מכוח מקדמי קצבה גבוהים שניתנו בפוליסות הביטוח שהונפקו עד שנת 2001, הואיל והשימוש באפיק הקצבתי יתרחב בהדרגה (לגבי כספים המופרשים

החל מיום 1.1.2008). [עדכון ל-2009]

המידע בדבר ההשלכות האפשריות של תיקון מס' 3 לחוק קופות הגמל, מהווה מידע צופה פני עתיד כמשמעותו בסעיף 32 לחוק ניירות ערך, המתבסס על נוסח התקנות שהתקבלו. השלכות תיקון מס' 3 לחוק קופות הגמל על הקבוצה עשויות להיות שונות ומגוונות, והן תלויות בין היתר בהתנהגות הציבור וערוצי ההפצה לאחר שתגבר המודעות להוראות התיקון, בהתנהגות הגופים המתחרים בקבוצה ועוד.

ניוד החסכון הפנסיוני

ביום 24 במרץ 2008 פורסמו תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל)(העברת כספים בין קופות גמל), התשס"ח-2008 (להלן: "תקנות הניוד הפנסיוני"). תקנות הניוד הפנסיוני מסדירות את המעבר בין מוצרי החיסכון הפנסיוני השונים - קופות גמל, תכניות לביטוח חיים וקרנות פנסיה. התקנות החדשות מאפשרות לצרכנים לעבור בין מוצרי החיסכון הפנסיוני או להחליף את הגוף המנהל של החיסכון בגוף מנהל אחר, בכל עת, ללא צורך בתשלום בעת העברת הכספים בין המוצרים ובהתאם להעדפתם, במטרה להגביר את התחרות, ולגרום להתייעלות במוצרים הפנסיוניים ולשיפור השירות הניתן לצרכנים. העיקרון המנחה בתוכנית הניוד הפנסיוני הוא כי ניתן יהיה לנייד את כספי החסכון בין תכניות קצבתיות ומתכניות הוניות לתכניות קצבתיות, אך לא ניתן יהיה לנייד מתכניות קצבתיות לתכניות הוניות, וזאת בהתאם למדיניות הממשלה לעודד אפיקים קצבתיים על פני אפיקים הוניים, כפי שבאה לידי ביטוי גם בתיקון מס' 3 לחוק קופות גמל.

בטרם אישורן של התקנות החדשות, על אף שהיתה קיימת אפשרות חוקית לניוד החסכון הפנסיוני, גם בין מוצרים שאינם מאותו סוג, הרי שבפועל הניוד היה בעיקר בין מוצרים מאותו סוג בשוק קופות הגמל (תגמולים, פיצויים והשתלמות) ובשוק קרנות הפנסיה החדשות בין הקרנות לבין עצמן, בעוד שבכל הנוגע למוצרי ביטוח החיים כמעט ולא ניכר ניוד בין פוליסות, וכך גם בין מוצרי ביטוח החיים למוצרי הגמל והפנסיה.

הוראות תקנות הניוד הפנסיוני כוללות בין היתר הוראות לעניין המועדים הרלבנטיים להעברת הכספים והאחריות הביטוחית מהקופה המעבירה לקופה המקבלת (תוך הבחנה בין עמית פעיל לעמית שאינו פעיל), אופן חישוב הסכומים המועברים, אופן העברת הכספים, איחוד ופיצול חשבונות, מעמד העמיתים בקופה המעבירה (פעיל/לא פעיל) וסוגי הקופות. בעקבות תקנות הניוד הפנסיוני חל ההסדר שעיקריו מתוארים להלן בנוגע לניוד החיסכון הפנסיוני:

חל מיום 1 באוקטובר 2008 ניתן להעביר את כספי החיסכון הפנסיוני מכל סוגי קופות הגמל לקצבה¹ וכן מקופות גמל הוניות (קופת תגמולים, קופת פיצויים וקרן השתלמות) לקופות גמל לקצבה. בכך בוטלו למעשה כל המגבלות הרגולטוריות שחלו על העברת כספים בין קופות, למעט העברת כספים מקופת גמל לקצבה לקופת גמל הונית.

החל מיום 1 בינואר 2009 ניתן לעבור גם מקופות ביטוח (קרי, ביטוח מנהלים ותגמולים לעצמאים) לכל קופות הגמל לקצבה – קופות ביטוח, קופות גמל וקרנות פנסיה.

כאמור, על פי תיקון מס' 3 לחוק קופות הגמל, החל משנת 2008 לא ניתן להפקיד לקופות גמל הוניות (לא כולל קרנות השתלמות). על פי תקנות הניוד הפנסיוני, העברת כספים שנצברו בקופות הוניות עד סוף שנת 2007 מותרת בין קופות לאותה מטרה, וכן בין סוגי קופות הגמל הנקובים בתקנות.

בנוסף לעקרון לפיו אין להעביר כספים מתכנית קצבתית לתכנית הונית, נקבעו בתקנות הניוד הפנסיוני סייגים ומגבלות להעברת כספים, כגון במקרה בו קיבל העמית הלוואה, מוטל עיקול או שעבוד על חשבון העמית, קיימת בחשבוננו של העמית יתרת חוב, ועוד. קנסות משיכה בשל העברת החיסכון הפנסיוני – במעבר מקרן פנסיה/קופת גמל, הסכום המועבר שווה לסכום החיסכון שצבר

¹ קופת גמל לקצבה כוללת גם קרן פנסיה או תכנית ביטוח שניתן לגביהן אישור קופת גמל, המיועדת לשלם תשלומים חודשיים בגיל פרישה.

המבוטח או העמית עד אותו יום, כלומר אין הפחתה של כספי החיסכון עקב הבקשה להעברת כספים. במעבר מפוליסת ביטוח חברת הביטוח רשאית לנכות מהסכום המועבר קנס בהתאם לתנאי הפוליסה. קנסות משיכה (קבלת הכספים לפי ערכי פדיון) קיימים רק בחלק מפוליסות הביטוח – פוליסות ביטוח שהונפקו לפני שנת 2004 עשויות להכיל קנסות משיכה לתקופה של עד 10 שנים ממועד הנפקת הפוליסה, פוליסות ביטוח שהונפקו בשנים 2004 – 2006 מכילות קנסות משיכה לתקופה של עד 5 שנים ממועד הנפקת הפוליסה ופוליסות שהונפקו החל מחודש אפריל 2007 אינן מכילות קנסות משיכה כלל.

תדירות המעבר – ניתן להעביר את כספי החיסכון הפנסיוני בכל עת, וההעברה אינה כרוכה בתשלום. בחירת המוצר הפנסיוני או הגוף המנהל לחיסכון פנסיוני היא של הלקוח בלבד, ולפיכך לא נדרשת הסכמת המעביד בעת העברת כספים לגוף או למוצר חדש. בדומה להצטרפות רגילה לחיסכון במוצר פנסיוני, גם הצטרפות במסגרת העברת כספים כרוכה בהסכמת הגוף המנהל. הגוף המנהל החדש יבדוק עמידה בתנאי ההצטרפות, בדומה לבדיקה המתבצעת לגבי כל מצטרף חדש, ובנוסף הוא רשאי לערוך חיתום, ובהתאם לכך לקבוע סייגים לגבי הכיסויים הביטוחיים אשר המצטרף יהיה זכאי להם במסגרת המוצר החדש.

תקופת חרטה - התקנות קובעות תקופת חרטה של 18 ימי עסקים מיום הגשת הבקשה להעברת כספי החיסכון הפנסיוני, בה ניתן לחתום על הודעת ביטול הבקשה ולהעבירה לגוף המנהל של הקופה המקבלת. במקרה זה תבוטל הבקשה שהוגשה.

פיצול/איחוד של כספי החיסכון - החוסך אינו מחויב בהעברת כל הכספים, ובאפשרותו לפצל את כספי החיסכון הפנסיוני שצבר בין מספר גופים מנהלים או מספר מוצרי חיסכון פנסיוני. המשמעות בין היתר היא כי מי שחשך במכשיר הונוי המקנה סכום חד פעמי בגיל הפרישה ומעוניין לקבל פנסיה חודשית לצד סכום חד פעמי, יכול להמיר לפנסיה רק חלק מכספי החיסכון לפנסיה, לפי בחירתו.

הואיל והחל משנת 2008 הכספים שנצברים במוצרי החיסכון הפנסיוני השונים מיועדים לקצבה חודשית ועל כן נצברים בקופות גמל לקצבה, כספים אלה ניתנים למשיכה כהיוון קיצבה בסכום חד פעמי רק למי שצבר למעלה מהסכום המחויב כקצבה מינימאלית – 3,850 ₪. ניתן לאחד כספי חיסכון פנסיוני שנחסכו במוצרים שונים או אצל גופים מנהלים שונים, אולם אם מדובר באיחוד כספי חיסכון הונוי (סכומים שנצברו בקופות גמל לתגמולים עד ליום 31 בדצמבר 2007), העברת הכספים תיעשה לקופה בה הוותק של החיסכון הפנסיוני הוא הנמוך יותר. במקרה כזה, לאחר ההעברה, הוותק של הכספים המועברים יהיה בהתאם לקופה אליה הועברו.

לפרטים בדבר חוזר העברת כספים בין קופות גמל שפרסם המפקח בהמשך לתקנות הניוד הפנסיוני, ראו סעיף 3.1.1(ב) להלן.

לתקנות הניוד הפנסיוני עשויה להיות השלכה מהותית על פעילות הקבוצה ו/או תוצאותיה בעתיד, הואיל והיא עשויה לגרום להגברת התחרות ולהקטנת המרווחים על חלק מהתיק הקיים בביטוח חיים. ביטוח החיים וקופות הגמל מהווים נכון למועד זה את האפיקים הפנסיוניים העיקריים בתיק הנכסים המנוהלים על-ידי הקבוצה ואקסלנס. מעבר מאפיקים אלו לאפיק קרנות הפנסיה עלול לפגוע מהותית בשימור תיק ביטוח החיים וקופות הגמל הקיים של הקבוצה ואקסלנס, ומכאן בהכנסותיהן ממנו. יש לציין, עם זאת, כי לפוליסות ביטוח החיים יש מספר מאפיינים המקטינים את סיכון המעבר כגון היקף הכיסוי הביטוחי, מקדמי קצבה מובטחים גבוהים שניתנו בפוליסות ביטוח בעבר, תשואה מובטחת בפוליסות מבוטחות תשואה, קנסות משיכה (הקיימים בפוליסות שהונפקו עד חודש אפריל 2007), ציפיתם של מבוטחים כי בתקופה הקרובה לא ייגבו דמי ניהול משתנים בפוליסות משתתפות ברווחים לאור התשואות השליליות בפוליסות אלו בשנה החולפת, ו"חוזר ההנמקה" (ראו סעיף 3.1.5(א) להלן) המחיל חובה על בעל רישיון להעביר ללקוח, בעת מתן

המלצה על הצטרפות למוצר פנסיוני או על החלפת המוצר הפנסיוני באחר, מסמך בכתב, המפרט את הנימוקים להמלצתו בדבר כדאיות החיסכון של הלקוח או של קרובו באמצעות מוצר פנסיוני. [עדכון 2009]

המידע בדבר ההשלכות האפשריות של תקנות הניוד הפנסיוני, מהווה מידע צופה פני עתיד כמשמעותו בסעיף 32 לחוק ניירות ערך, המתבסס על נוסח התקנות שהתקבלו. השלכות תקנות הניוד הפנסיוני על הקבוצה עשויות להיות שונות ומגוונות, והן תלויות בין היתר בהתנהגות הציבור וערוצי ההפצה לאחר שתגבר המודעות להוראות התיקון ויחלוף זמן ממועד כניסתן לתוקף (כפי שצוין לעיל, הוראות הניוד נכנסו לתוקף לאחרונה - ב- 1 באוקטובר 2008 לגבי הפנסיה והגמל וב- 1 בינואר 2009 לגבי הביטוח), בהתנהגות הגופים המתחרים בקבוצה, ועוד.

בענף הגמל, על פי נתוני ה"גמל נט" באתר האוצר, בשנת 2009 חל קיטון בנכסי קופות הגמל ברבעון הראשון והשני, ביחס לתקופה המקבילה, של כ- 13% ו- 7% בהתאמה, וברבעון השלישי והרביעי עלו נכסי הקופות בשיעור של 2% ו- 24% בהתאמה.

בהפקדות לשנת 2009 בענף, חל קיטון בשלושת הרבעונים הראשונים של כ- 6% ביחס לתקופה המקבילה, ברבעון הרביעי חל גידול של 4% בשיעור ההפקדות.

2. הסבר למדיניות ההשקעות של הקופה תוך שימת דגש על ניתוח מזוויות ראייתו של דירקטוריון הקופה - ראה סעיף ב' 2 לעיל.

3. התייחסות לנושאים שאליהם הפנה הרואה חשבון של הקופה בחוות דעתו - אין.

4. חשיפה לסיכונים שוק ודרכי ניהולם מזווית ראייתו של דירקטוריון הקופה ובהתאם למדיניות ההשקעות שנקבעו על ידו

ניהול פעילות קופת הגמל חשוף למגוון סיכונים המתחלקים לסיכונים מאקרו, סיכונים ענפיים, סיכון אבטחת מידע, סיכונים השקעה וסיכונים אחרים (סיכון תפעולי ומשפטי). ניהול סיכונים אלו נועד לאזן בין מטרת הקופה למקסם את תשואת נכסיה לבין הסיכון הכרוך בהשגת התשואה ורמת הנזילות הנדרשת כדי לממן פעילות זו ופעילות משיכות והעברות של כספים על ידי העמיתים.

א. סיכונים מאקרו

1. מצב המשק

למצב המשק בכללותו השלכה על קופות הגמל. מיתון במשק, לרבות בשל הרעה במצב הביטחוני או במצב הכלכלה העולמית, עלול לגרום לירידה בהיקף ההפקדות באפיקי החיסכון ואף למשיכת חסכונות לצורך צריכה בהווה, לגידול בחובות אבודים ולהחרפת התחרות בענף.

2. שינויים פוליטיים וכלכליים

אי יציבות פוליטית ואי יציבות כלכלית עלולות להשפיע באופן מהותי על היקף ההשקעות במשק, בעיקר של משקיעים זרים. העדר תוכנית כלכלית ברורה ויציבות בכלכלה פוגעת בפעילות הפירמות ומאלצות את בנק ישראל להתערב בין השאר באמצעות שינוי הריבית. כל האמור לעיל עלול להשפיע מהותית על מחירי הנכסים ועל צבירת הכספים בקופה.

3. שינוי חקיקה

פעילות הקופה מותנית בקבלת אישור קופת גמל מהממונה על אגף שוק ההון. הפקדות העמיתים, תשלומים לעמיתים והשקעות הקופה כפופים לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות הגמל) התשס"ה 2005 והתקנות והחוזרים הנלווים לחוק. שינויים מהותיים ובלתי צפויים בחקיקה עלולים לגרום להוצאות גבוהות הפוגעות ברווחיות הקופה וכן למשיכות כספים ע"י העמיתים.

4. טעמי הציבור

טעמי הציבור בנוגע להעדפות השקעות בחסכון לטווח בינוני וארוך מושפעים ממכלול רחב של גורמים בין השאר נושאי חקיקה, הטבות מס, מצב תעסוקה ומצב שוק ההון. למכלול גורמים אלו יכולה להיות השפעה מהותית על טעמי הציבור והצבירה בקופה בהתאם.

ב. סיכונים ענפיים

גורמי הסיכון הקיימים לקופה הינם בעיקר התחרות בין קופות הגמל כתוצאה מכניסת חברות הביטוח וגופים פרטיים לשוק קופות הגמל ומכירת קופות הגמל הבנקאיות לגופים אלו. שיווק הקופות נעשה בידי סוכנים ומשווקים אשר פונים אישית ללקוחות ומציגים בפניהם אלטרנטיבות שונות.

סיכון נוסף נובע מחוזר הניוד המאפשר מעבר חופשי בין כל סוגי החיסכון לטווח ארוך וכן בעקבות תיקון 3 המאפשר משיכת כספים שהופרשו החל משנת 2008 רק באמצעות קופות גמל משלמות, העמית יחויב למשוך קצבה מינימאלית של 3,850 ₪ ורק בגין היתרה יוכל למשוך בהתקיים תנאים מסוימים כספים באופן חד פעמי.

ג. סיכון אבטחת מידע

סיכוני אבטחת מידע מתייחסים לנתונים כספיים בנוגע להשקעות הקופה וזכויות העמיתים וכן למידע בנוגע לפרטים אישיים של עמיתי הקופה.

בקופה הוגדר מסמך מדיניות לניהול אבטחת מידע. מונה מנהל אבטחת מידע אשר הכתיב ואימץ נהלי עבודה קפדניים הכוללים ביצוע בקורות ובדיקות שוטפות. בנוסף, קיים תהליך של הטמעה ושיפור מתמיד של מערך אבטחת המידע.

במהלך שנת 2009 בוצעו בקופה סקרים בנוגע לסיכוני אבטחת המידע על מערכות שונות במסגרת פעילותה. הקופה סיימה להטמיע פתרונות שונים לאבטחת מידע כגון מניעת זליגת מידע רגיש, ניטור בסיסי נתונים והחלה להפעיל מערכת מרכזית לניהול אירועי אבטחת מידע. במהלך 2010 יוטמעו פתרונות אבטחת מידע נוספים.

ד. סיכוני השקעה וסיכונים אחרים

1. סיכוני השקעה

א. סיכון אשראי

הקופה משקיעה חלק מנכסיה באג"ח קונצרני ובפיקדונות שונים במערכת הבנקאית בארץ. אי מילוי התחייבויותיו של הצד הנגדי לעסקה כתוצאה מחדלות פירעון, ואף ירידה בשווי ערך החוב כתוצאה מירידת דירוג האשראי של החייב או הרעה ביכולת ההחזר שלו, משפיעים לרעה על רווחיות הקופה.

במסגרת ניהול סיכוני האשראי של הקופה, מופקים מדי רבעון דוחות מפורטים בדבר החשיפה הכוללת בחתכים שונים כגון: חשיפה למנפיק, חשיפה לקבוצה, חשיפה גיאוגרפית, חשיפה לדירוגי אשראי וכו'. הדוחות מופצים אחת לרבעון לוועדת ההשקעות ולדירקטוריון.

במהלך 2009 הפניקס פיתחה והטמיעה מודל לדירוג אשראי עסקי, אשר אושר ע"י המפקח.

ב. סיכוני שוק

במסגרת השקעותיה חשופה הקופה לסיכוני שוק. סיכון שוק הינו הסיכון לירידת ערך נכסי הקופה כתוצאה משינויים במחירי השוק. הקופה מתאימה את תמהיל ההשקעות בתיקים בהתאם להערכות ועדת ההשקעות והתפתחות מדדי הסיכון המחושבים ביחידה לניהול סיכונים. הדיונים בועדת ההשקעות מתמקדים בין היתר במצב המאקרו כלכלי, מדיניות הריבית בארץ ובח"ל, שערי החליפין והאינפלציה. סיכוני השוק העיקריים שניצבים בפני הקופה הם:

- סיכון ריבית - הפסד שעלול להיגרם כתוצאה משינויים בעקומי הריבית בארץ ובח"ל. הקופה משקיעה באג"ח ובפיקדונות צמודים, שקליים ובמטבע חו"ל. לפיכך, עלייה בעקומי הריבית בארץ ובח"ל תגרום להפסדים בתיק כתוצאה מירידת שווי הנכסים.
 - סיכוני מטבע - שינויים בשערי החליפין ישפיעו על מחירי הנכסים נקובי המט"ח הכלולים בתיק ההשקעות של הקופה. לפיכך, ירידה בשערי החליפין של המטבעות תגרום לירידה בערך הנכסים המט"חים.
 - סיכון מחירי מניות - הקופה חשופה לירידה במחירי המניות בארץ ובח"ל. בנוסף, הקופה משקיעה בקרנות גידור ובנגזרים שחשופים לתנודות בשוקי ההון.
 - סיכון אינפלציה - ההפסד שיגרם כתוצאה משחיקת ערך הנכסים בעקבות שינויים במדד המחירים לצרכן. הקופה מחזיקה מכשירים פיננסיים לא צמודים שערכם עלול להישחק כתוצאה מעלייה באינפלציה.
 - סיכון "מרווח אשראי" – ההפסד שעלול להיגרם כתוצאה משינויים במרווחי האשראי (Spread Risk) שבין אגרות חוב קונצרניות לבין אגרות חוב ממשלתיות (חסרות סיכון). שינויים במרווחי האשראי אמורים לשקף את השינויים בהסתברות לחדלות פירעון של הלווה (PD) והשינויים שנגזרים מתנודות "השוק".
- הקופה הטמיעה מערכות שונות לצורך בקרה אחר סיכוני השוק בפניהם היא ניצבת. הבקורות נשענות על חישובי VAR ותרחישי קיצון שונים שהוגדרו על ידי הקופה, תוך שימוש בשיטות מקובלות לביצוען. חישובי VAR ותרחישי קיצון מתבצעים לפי תרחיש המוגדר כתוצאה של שינויים קיצוניים באופן סימולטאני בפרמטרים העיקריים של סיכוני השוק כולל שערי ריבית, שערי חליפין, מרווחי אשראי ואינפלציה תוך התחשבות בקשרי הגומלין (קורלציות) הקיימים בין גורמי הסיכון השונים. תוצאות החישובים מדווחות באופן שוטף לדירקטוריון ולועדת ההשקעות.

ה. סיכון נזילות

סיכון נזילות ניתן לפיצול לשני רבדים – סיכון הנובע מירידה במחזורי המסחר בשווקים הפיננסיים הגורם לאי-יכולת לממש את נכסי הקופה, וסיכון נזילות הנובע ממשיכת חסכונות בהיקף רחב ע"י העמיתים. סיכון הנזילות עשוי להתממש בכל אחד מהרבדים בנפרד וגם יחד.

הקופה מחזיקה בעיקר בנכסים בעלי סחירות גבוהה וכן ביתרות מזומנים בשיעור ניכר, על מנת לעמוד בתשלומים והעברות במידה ויידרשו.

במהלך שנת 2009 נבנה בקופה מודל לניהול סיכוני נזילות. החישובים מתבססים על מתודולוגיות מקובלות בתחום ובוחנות השפעה של תרחישי קיצון שונים על יכולת החברה להנזיל את נכסי הקופות. במהלך שנת 2010 יופקו דוחות שוטפים, אשר ירכזו את הניתוחים כאמור ויובאו לדיון בדירקטוריון ובעודות ההשקעה.

2. סיכון תפעולי

במהלך פעילותה העסקית חשופה הקופה לסיכונים תפעוליים רבים כגון כשלון מערכות פנימיות, כשל מערכות מידע ומחשוב, לרבות אי אבטחת מידע, טעויות אנוש (עובדים, סוכנים וספקים), הונאות, פשעי מחשב ונזקים חיצוניים לחברה (כגון רעידת אדמה). באופן ספציפי, חלק מהותי מפעילות הקופה (פעילות עסקית, דרישות רגולציה, ותפעול) נשען על מערכות מידע ממוחשבות. לפיכך, היעדר תשתיות מספקות או לחלופין כשלים במערכות המחשב של החברה עלולים להסב נזק מהותי. כמו כן, אי הצלחה בשדרוג מערכות המידע מעת לעת עלולות לפגוע בכושר התחרות של הקופה.

במסגרת ניהול הסיכונים התפעוליים, מתבצעת בפעילות רחבה וענפה הכוללת מגוון בקורות ברמות שונות. החל מבקורות כגון פעילות ועדת הביקורת ודיוני ביקורת בפורום מנכ"ל, דרך בקורות המוטמעות בתהליך העסקי עצמו, ובקורות באפליקציות במערכות המידע. מערך הבקורות מתבסס על נהלי ונוהגי עבודה המוגדרים על ידי המנהלים האחראים על הפעילות.

מערך הביקורת הפנימית בקופה מבצע בקורות על מגוון תחומי פעילות בשנה ובין השאר, בוחן את קיום הבקורות מול הסיכונים התפעוליים תוך מתן המלצות לחיזוק הבקורות ושיפורם.

3. סיכון משפטי

הקופה חשופה לתביעות משפטיות מעמיתיה וכן מרשויות החוק בגין אי עמידה בכללים שנקבעו על פי החוק והתקנות. הקופה מקפידה לפעול ולדווח על פי החוק במועד לרשויות וכן לדווח על פי המתכונת הנדרשת ובמועד הנדרש. הקופה מעמידה לרשות העמיתים ומדווחת להם על מצב חשבונותיהם ונמצאת איתם בקשר לעדכוני פרטים ומתן שרות אחר. בשנים האחרונות אין בקופה כמעט הפרשות עמיתים שכירים. אי לכך החשיפה בגין חוק הגנת השכר אינה מהותית. כנגד הקופה לא מתנהלים הליכים משפטיים כל שהם, והקופה אינה מנהלת הליכים משפטיים.

בנק ישראל, למשל, הפחית את הריבית מ- 4.25% ל- 2.5% בחמש החלטות, שתיים מהן לא תוכננו מראש. בישראל וגם בארה"ב הריביות נמצאות בשפל של כל הזמנים, וההערכה היא שעד לסוף התהליך היא תהיה בשפל בעוד שורה ארוכה של מדינות. מכיוון שמכשיר הריבית מתחיל להתקרב למיצוי, נוקטים בנקים מרכזיים, וזה של ישראל ביניהם, בכלי מדיניות נוספים במטרה להזרים כספים לשווקים.

ד. גילוי ל"בקורות ונהלים"

הערכת בקורות ונהלים לגבי הגילוי (SOX302)

בעקבות הנחיות שהוציאה הרשות לניירות ערך בארה"ב, במסגרת חוק "סרבנס אוקסלי" (Sarbanes-Oxley Act of 2002), פרסם הממונה על שוק ההון, הביטוח והחסכון (להלן "הממונה") בשנים 2006-2007 חוזרים המטילים על הגופים המוסדיים לצרף לדוחות הכספיים הצהרות של המנהלים בדבר נאותות הנתונים הכספיים המוצגים בדוחות הכספיים של הפניקס ביטוח, הפנסיה והגמל (להלן "הגוף המוסדי") וקיומן ויעילותן של בקורות פנימיות, שנועדו להבטיח שמידע מהותי המתייחס לגוף האמור מובא לידיעתם. בהתאם לאמור, הקבוצה קיימה את ההליך הנדרש על פי סעיף 302 לחוק "סרבנס אוקסלי", שכלל בחינה של תהליכי העבודה והבקורות הפנימיים בגוף המוסדי.

הנהלת הפניקס גמל, בשיתוף המנכ"ל ומנהל הכספים של הפניקס גמל, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה את היעילות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הפניקס גמל. על בסיס הערכה זו, המנכ"ל ומנהל הכספים הסיקו כי לתום תקופה זו הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הפניקס גמל הינן יעילות על מנת לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהפניקס גמל נדרשת לגלות בדוח השנתי בהתאם להוראות הדין והוראות הדיווח שקבע הממונה ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

במהלך התקופה המכוסה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2009 לא אירע כל שינוי בבקרה הפנימית של הפניקס גמל על הדיווח הכספי אשר השפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי על הבקרה הפנימית של הפניקס גמל על דיווח כספי.

הצהרות המנהלים בדבר נאותות הנתונים הכספיים המוצגים בדוחות הכספיים של הפניקס גמל וקיומן ויעילותן של בקורות פנימיות ביחס לדוחות כספיים אלה מצורפות להלן.

אחריות בקרה פנימית על הדיווח הכספי (SOX 404)

הממונה פרסם חוזר ליישום הוראות סעיף 404 לחוק "סרבנס אוקסלי" באשר לאחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי וחוות דעת רואה החשבון המבקר לגבי הביקורת של הבקרה הפנימית על דיווח כספי. יישום הוראות חוזר זה מחייב ביצוע תהליך של בחינה רחבה של התהליכים המרכזיים של הפניקס גמל ונהלי העבודה והבקרה הקשורים בהם. החל מהשנה שמסתיימת ביום 31 בדצמבר 2010, תיכלל הצהרת ההנהלה באשר לאחריותה על הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

ביוני 2009 פרסם הממונה חוזר, ובעיקרו:

- א. במועד פרסום הדוח הכספי השנתי ליום 31 בדצמבר 2009 יסיים הגוף המוסדי את שלב התייעוד וכן אימות התייעוד, לרבות אימות הבקורות שתועדו.
- ב. במועד פרסום הדוח הכספי הרבעוני ליום 30 ביוני 2010 יסיים הגוף המוסדי את שלב קביעת תיחום הפרויקט (ה-scoping) של הדיווחים הנלווים.
- ג. במועד פרסום הדוח הכספי הרבעוני ליום 31 במרס 2011 יסיים הגוף המוסדי את שלב התייעוד ואימות תהליך התייעוד של הדיווחים הנלווים.
- ד. בדוח השנתי של גוף מוסדי, החל מהשנה שמסתיימת ביום 31 בדצמבר 2010, תיכלל הצהרת ההנהלה באשר לאחריותה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי. ההצהרה תתייחס לדוחות הכספיים המפורסמים לציבור הרחב. בדוח השנתי של גוף מוסדי, החל מהשנה שמסתיימת ביום 31 בדצמבר 2011, הצהרת ההנהלה באשר לאחריותה על הבקרה הפנימית על הדיווח כספי של הגוף המוסדי תתייחס לכל דיווח כספי של הגוף המוסדי - דוחות כספיים המפורסמים לציבור הרחב, דיווחים כספיים הנגזרים מהדוחות הכספיים המוגשים לממונה או המפורסמים לציבור הרחב (לרבות באמצעות אתר האינטרנט של הגוף המוסדי) ודוח לעמית או למבוטח.
- ה. הצהרת ההנהלה על הבקרה הפנימית וחוות דעת רואה החשבון המבקר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי יצורפו לדוחות הכספיים של גופים מוסדיים החל מתקופת הדיווח המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2010. הפניקס גמל נמצאת בשלבי הערכות ליישום החוזר כאמור, וזאת בהתאם ללוחות הזמנים שנקבעו ליישום החוזר. במסגרת ההערכות החברה התקשרה עם חברות יעוץ חיצוניות, תוך אימוץ מודל ה-COSO המגדיר את מבנה הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי. כמו כן, החברה רכשה מערכת אשר תשמש לניהול ומעקב בדיקות וממצאים של הבקורות לצורך הערכת האפקטיביות שלהן. כמו כן, החברה מינתה מנהלת לפרויקט, וועדת היגוי.

נכון למועד עריכת הדוח, סיימה הפניקס גמל את שלב זיהוי החשבוניות והתהליכים העסקיים המהותיים לרבות זיהוי בקורות פנימיות רלוונטיות לסיכונים הקשורים לדיווח כספי וגילוי ומיפוי חשבוניות ותהליכים עסקיים מהותיים, תיעוד התהליכים המהותיים, הערכת הסיכונים והבקורות הקיימות והערכת מידת יעילות הבקורות, לרבות ניתוח הפערים הקיימים אל מול מודל הבקרה הפנימית. כמו כן, הפניקס גמל השלימה את שלב אימות תיעוד התהליכים שמופו לרבות אימות הבקורות שתועדו בתהליכים אלו.